

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

REKENINGKUNDE

MODEL 2008

PUNTE: 300

TYD: 3 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 18 bladsye en 'n antwoordeboek van 20 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Jy word voorsien van 'n vraestel en ANTWOORDEBOEK.
2. Hierdie vraestel bestaan uit SES verpligte vrae. Beantwoord AL die vrae.
3. Gebruik die formate in die antwoordeboek wat voorsien word om die vrae te beantwoord.
4. Waar van toepassing moet bewerkings getoon word om deelpunte te verdien.
5. Jy moet poog om by die voorgestelde tye te hou.
6. Nie-programmeerbare sakrekenaars mag gebruik word.
7. Jy mag 'n donker potlood of blou/swart inks gebruik om die vrae te beantwoord.

**GRAAD 12
REKENINGKUNDE
MODEL 2008**

PUNTE: 300 MINUTE: 180

VRAAG 1: 25 punte; 20 minute	
Die onderwerp van die vraag is:	Die leeruitkomstegedek is:
Rekonsiliasies en interne beheer	LU1 Finansiële rekeningkunde – AS4 Ontleed en vertolk rekonsiliasies LU3 Bestuur van hulpbronne – AS6 Toepassing van interne beheerprosesse

VRAAG 2: 30 punte; 20 minute	
Die onderwerp van die vraag is:	Die leeruitkomstegedek is:
Voorraadstelsels	LU3 Bestuur van hulpbronne – AS3 Die gebruik van verskillende metodes om voorraad te waardeer – AS5 Etiese gedragskode

VRAAG 3: 70 punte; 40 minute	
Die onderwerp van die vraag is:	Die leeruitkomstegedek is:
Vervaardiging – Produksiekoste	LU2 Bestuursrekeningkunde – AS2 Opstel, ontleding en verslagdoening van inligting oor koste

VRAAG 4: 70 punte; 40 minute	
Die onderwerp van die vraag is:	Die leeruitkomstegedek is:
Finansiële state en vertolking van 'n maatskappy	LU1 Finansiële rekeningkunde – AS5 opstel en vertolking van finansiële state

VRAAG 5: 75 punte; 40 minute	
Die onderwerp van die vraag is:	Die leeruitkomstegedek is:
Korporatiewe verslagdoening	LU1 Finansiële rekeningkunde – AS5 Opstel en vertolking van finansiële state – AS6 Ontleding van 'n ouditverslag LU3 Bestuur van hulpbronne – AS5 Etiese gedragskode en die rol van professionele liggame

VRAAG 6: 30 punte; 20 minute	
Die onderwerp van die vraag is:	Die leeruitkomstegedek is:
Belasting op toegevoegde waarde	LU1 Finansiële rekeningkunde – AS7 Pas beginsels van BTW toe

VRAAG 1

REKONSILIASIES EN INTERNE BEHEER

(25 punte; 20 minute)

Jy word voorsien van drie voorbeelde van rekonsiliasies wat deur werknemers in die rekeningkundige afdeling van Soweto Stationers opgestel is.

GEVRA:

Bestudeer die inligting voorsien en beantwoord die vrae wat volg.

INLIGTING:

VOORBEELD A

BANKVERSOENINGSTAAT OP 29 FEB. 2008	
	R
Saldo volgens Bankstaat	Krediet 8 000
Uitstaande deposito	3 000
Uitstaande tjeks:	
Nr. 1040 gedateer 13 Feb. 2008	2 200
Nr. 1052 gedateer 18 Aug. 2008	10 000
Nr. 1055 gedateer 28 Feb. 2008	4 300
Saldo volgens Grootboekrekening	?

VOORBEELD B

KREDITEURE-REKONSILIASIESTAAT OP 29 FEB. 2008	
ACE GROOTHANDELAARS	R
Saldo volgens Krediteurestaat op 25 Feb. 2008	Debiet 5 000
Faktuur nie op staat gereflekteer nie:	
Faktuur nr. 225	18 400
Faktuur op die staat maar nie in die Krediteuregrootboek nie	
Faktuur nr. 187	3 100
Betalings nie op die staat gereflekteer nie:	
Gedateer 23 Feb. 2008	9 000
Terugsendings nie op die staat gereflekteer nie:	
Debietnota nr. 44	1 100
Saldo volgens Krediteuregrootboekrekening op 29 Feb. 2008	?

VOORBEELD C

REKONSILIASIE VAN KREDITEUREKONTROLE-REKENING MET DIE KREDITEURELYS OP 29 FEB. 2008	
	R
Saldo volgens Krediteurekontrolerekening	46 000
Saldo's volgens Krediteuregrootboek	47 900
Ace Groothandelaars	?
Busta Meubileerders	20 000
Camel Sekuriteitsdienste	12 000
Dumbo BK	?
Verskil	1 900

VRAE:

- 1.1 Verduidelik kortliks:
- Wat jy onder die term *interne beheer* verstaan (2)
 - Waarom dit belangrik is om interne beheer in 'n besigheid toe te pas (3)
 - Waarom rekonsiliasiestate belangrik is vir interne beheer. (2)
- 1.2 Het hierdie besigheid 'n gunstige banksaldo of 'n oortrokke bankrekening volgens die Bankstaat? Gee 'n rede vir jou keuse. (2)
- 1.3 Bereken die banksaldo in die Grootboek van Soweto Stationers op 29 Februarie 2008. Is die saldo gunstig of ongunstig? (3)
- 1.4 Noem VIER stappe wat jy sal volg wanneer 'n Bankversoeningstaat voorberei word. (4)
- 1.5 Wanneer die finansiële state van Soweto Stationers aan die einde van Februarie 2008 opgestel word, watter bedrag sal jy onder Kontant en Kontantekwivalente op die Balansstaat weergee? (2)
- 1.6 Bereken die korrekte bedrag wat deur Soweto Stationers aan Ace Groothandelaars verskuldig is. (4)
- 1.7 Verduidelik kortliks watter stappe gedoen moet word oor die verskil van R1 900 in Voorbeeld C. (3)

VRAAG 2

VOORRAADSTELSELS

(30 punte; 20 minute)

Die volgende inligting het betrekking op die handelsaktiwiteite van Mikro Handelaars vir die finansiële jaar geëindig 29 Februarie 2008.

Die eienaar van die onderneming is BA Crooke. Die besigheid verkoop slegs een soort mikrogolfoond en het besluit om die verkoopprijs gedurende die jaar konstant te hou.

Mnr. Crooke wil graag 'n lening van die bank verkry. Hy wil verseker dat die wins in die finansiële state 'n gunstige indruk by die bank sal skep.

Die onderneming maak van die periodieke voorraadstelsel en die EIEU-metode gebruik om voorraad te waardeer.

INLIGTING:

	Aantal eenhede	Eenheids-prys R	Totaal R
Verkope	?	1 400	252 000
Voorraad voorhande op 1 Maart 2007	40 eenhede	950	38 000
Aankope gedurende die jaar	210 eenhede		170 000
Junie 2007	30 eenhede	900	27 000
Oktober 2007	80 eenhede	850	68 000
Januarie 2008	100 eenhede	750	75 000

GEVRA:

- 2.1 Verduidelik die verskil tussen die periodieke en die deurlopende voorraadstelsels. Verduidelik ook die voordeel van elke stelsel. (4)
- 2.2 Bereken die totale getal mikrogolfoonde wat gedurende die jaar verkoop is. (3)
- 2.3 Bereken die totale getal mikrogolfoonde voorhande op 29 Februarie 2008. (3)
- 2.4 Die onderneming gebruik die EIEU-waardasiemetode.
- 2.4.1 Bereken die eindvoorraad deur van die EIEU-metode gebruik te maak. (3)
- 2.4.2 Bereken die bruto wins vir die jaar geëindig 29 Februarie 2008 deur van die EIEU-voorraadwaardasiemetode gebruik te maak. Jy kan die Handelsrekening opstel om hierdie syfer te bereken. (5)
- 2.5 Ten einde 'n lening te verkry, wil die eienaar, BA Crooke, die voorraadwaardasiemetode na die geweegegemiddeldemetode verander.
- 2.5.1 Bereken die waarde van die eindvoorraad deur van die geweegegemiddeldewaardasiemetode op 29 Februarie 2008 gebruik te maak. (5)
- 2.5.2 Bereken die bruto wins vir die jaar geëindig 29 Februarie 2008 deur van die geweegegemiddeldewaardasiemetode gebruik te maak. Jy kan die Handelsrekening opstel om hierdie syfer te bereken. (3)
- 2.6 Sal dit, na jou mening, eties van mnr. Crooke wees om die voorraadwaardasiemetode te verander? Gee EEN rede vir jou antwoord. (4)

VRAAG 3

VERVAARDIGING

(70 punte; 40 minute)

3.1 MAHALA BAGS

Jy word voorsien van inligting rakende Mahala Bags vir die finansiële jaar geëindig 29 Februarie 2008. Dit is 'n vervaardigingsonderneming wat deur die Mahala-familie besit word. Hulle vervaardig skoolsakke en verkoop dit teen 'n winsopslag van 40% op kosprys.

GEVRA:

Stel die Produksiekostestaat van Mahala Bags vir die jaar, tesame met die notas soos aangedui, in die ANTWOORDEBOEK op. Gebruik die formaat voorsien.

(38)

INLIGTING:

Die volgende saldo's het onder meer in die Grootboek op 1 Maart 2007 (die begin van die finansiële jaar) verskyn:

Fabriekstoerusting – teen kosprys	R 350 000
Opgehoopte waardevermindering op fabriekstoerusting	120 000
Kantoortoerusting – teen kosprys	90 000
Opgehoopte waardevermindering op kantoor-toerusting	14 000
Voorraad voltooide goedere (600 sakke)	33 000
Goedere-in-bewerking-voorraad	15 280
Direkte materiaal/Grondstofvoorraad	20 000

Vorrade voorhande aan die einde van die jaar:

Voorraad voltooide goedere (400 sakke)	R 22 000
Goedere-in-bewerking-voorraad	37 000
Direkte materiaal/Grondstofvoorraad	40 000
Fabrieksverbruiksvoorraad	1 500

Produksie:

Getal voltooide sakke gedurende die jaar geproduseer: 20 000 eenhede

Transaksies gedurende die jaar geëindig 29 Februarie 2008:

1. **Grondstowwe** is teen 'n koste van R440 000 ingevoer.
2. Die koste om hierdie stowwe vanaf die verskaffers te **vervoer** het R70 000 beloop.
3. **Salarisse en lone betaal:**
 - Vyf fabriekswerkers teen R5 000 per maand
 - Een skoonmaker teen R2 000 per maand (hierdie skoonmaker werk 50% van sy tyd in die fabriek)
 - Een kantoorwerker teen R6 000 per maand

4. **Pensioenfonds:** Alle werkers, die skoonmaker uitgesluit, dra tot die pensioenfonds by. Die aftrekking van verdienste is 7,5% terwyl die onderneming 10,5% van maandelikse verdienste tot die pensioenfonds bydra.
5. **WVF:** Die wet vereis 'n 1%-aftrekking op verdienste van alle werkers. Die onderneming dra 'n addisionele 1% by.
6. **Verbruiksvorraad** gedurende die jaar aangekoop:
 - Vir fabrieksgebruik, R33 500
 - Vir kantoorgebruik, R19 000
7. **Waardevermindering** op alle toerusting word teen 10% p.j. op kosprys bereken. Let daarop dat nuwe fabriekstoerusting ter waarde van R150 000 op 1 September 2007 aangekoop is.
8. **Verkoopuitgawes:**
 - Advertensies, R10 000
 - Afleweringensuitgawes, R24 000
9. **Instandhouding:** Herstelwerk aan fabriekstoerusting is betaal, R50 000. 'n Verdere R3 000 is verskuldig vir herstelwerk wat gedurende Februarie 2008 gedoen is, maar dit is nog nie betaal nie.
10. Die volgende is vir die fabriek en kantoor betaal. Hierdie betalings moet in die verhouding 80% tot 20% onderskeidelik tussen die fabriek en die kantoor toegeken word.
 - **Huur**, R72 000
 - **Versekering, water en elektrisiteit**, R60 000

3.2 LADUMA SOKKERSTEWELVERVAARDIGERS

Jy is die bestuursrekenmeester van Laduma Sokkerstewelvervaardigers. Jy het die onderstaande inligting saamgestel. Vir die afgelope twee jaar het die onderneming deurgaans verliese gely. Die eienaars het jou gevra om te help met die beplanning vir die toekoms om die besigheid winsgewind te maak.

LET WEL:

- Daar was geen goedere in bewerking aan die begin of einde van elke jaar nie.
- Alle pare stewels wat vervaardig is, is verkoop.
- Die prys van pare stewels van soortgelyke kwaliteit wat deur mededingers vervaardig word, is R790.

GEVRA:

- 3.2.1 Verduidelik wat met die volgende bedoel word en gee 'n voorbeeld van elk:
- Vaste koste (2)
 - Veranderlike koste (2)
- 3.2.2 Bereken die volgende eenheidskoste vir 2008:
- Direkte materiaalkoste per eenheid (2)
 - Fabrieksbokoste per eenheid (2)
 - Totale veranderlike koste per eenheid (3)
- 3.2.3 Bereken die totale pare stewels wat die onderneming moet vervaardig om gelyk te breek (dit wil sê om nie 'n wins of 'n verlies te maak nie). Gebruik die 2008-syfers in jou berekening. (9)
- 3.2.4 Jy is versoek om 'n verslag op te stel om die probleem van deurlopende verliese op te los. Noem die punte wat jy in hierdie verslag sal insluit onder die volgende opskrifte (haal syfers uit die inligting aan om jou mening te ondersteun):
- Die koste wat beter gekontroleer moet word (4)
 - Of die prys van die stewels verhoog moet word al dan nie (4)
 - Of die onderneming in 'n posisie sal wees om die gelykbreekpunt die volgende jaar te bereik (4)

INLIGTING:**LADUMA SOKKERSTEWELVERVAARDIGERS**

	2008		2007	
	Totaal R	Per eenheid R	Totaal R	Per eenheid R
Inligting uit Inkomstestaat:				
Verkope	3 260 000	815	2 124 000	708
Koste van verkope	(2 172 000)	(543)	(1 590 000)	(530)
Bruto wins	1 088 000	272	534 000	178
Administrasiekoste (vaste koste)	(860 000)	(215)	(480 000)	(160)
Verkoop- en verspreidingskoste (veranderlike koste)	(392 000)	(98)	(300 000)	(100)
Netto wins (verlies)	(164 000)	(41)	(246 000)	(82)

	2008		2007	
	Totaal R	Per eenheid R	Totaal R	Per eenheid R
Inligting uit Produksiekostestaat:				
Direkte materiaalkoste	620 000	?	480 000	160
Direkte arbeidskoste	984 000	246	690 000	230
Primêre koste/Totale direkte koste	1 604 000	?	1 170 000	390
Fabrieksbokoste	568 000	?	480 000	160
Totale koste van produksie	2 172 000	543	1 650 000	550
Getal eenhede geproduseer en verkoop	4 000 pare stewels		3 000 pare stewels	

VRAAG 4

MAATSKAPPYVERTOLKING

(70 punte; 40 minute)

Jy word voorsien van inligting rakende Fatti se Supermark Bpk. 'n publieke maatskappy op die JAB (Aandelebeurs) genoteer.

GEVRA:

- 4.1 Voltooi die Kontantvloeistaat vir die jaar geëindig 30 Junie 2008. (18)
- 4.2 Bereken die volgende finansiële aanwysers vir 2008:
- Persentasie bedryfswins op verkope
 - Persentasie opbrengs op gemiddelde aandeelhoudersbelang
 - Netto batewaarde per aandeel
 - Verdienste per aandeel
 - Gemiddelde voorraadomsnelheid (18)
- 4.3 Die getal direkteure en werknemers het vir die afgelope twee jaar dieselfde gebly. Jy word meegedeel dat daar 'n personeelprobleem in hierdie onderneming is. Die werknemers is van mening dat hulle nou baie harder werk en daarom is hulle ontevrede oor hulle lone en salarisse.
- 4.3.1 Is die werkgewers regverdig behandel of nie? Verduidelik kortliks. Noem TWEE punte om jou antwoord te staaf deur syfers uit die finansiële state of die finansiële aanwysers aan te haal. (6)
- 4.3.2 Watter raad sal jy aan die direkteure gee om hierdie probleem op te los? (3)
- 4.4 Het die maatskappy sy bedryfskapitaal goed beheer en is die maatskappy likied? Verduidelik kortliks deur syfers uit die finansiële state of die finansiële aanwysers aan te haal. (7)
- 4.5 As 'n aandeelhouer van hierdie maatskappy is jy tevrede met die opbrengs, verdienste, dividende en aandeelprys van die maatskappy. Skryf 'n kort brief aan die Besturende Direkteur/Hoof Uitvoerende Beampste (HUB) waarin jy verduidelik waarom jy tevrede is met die direkteure se werk en lig areas uit wat verbeter kan word. Haal syfers uit die finansiële state of die finansiële aanwysers aan om jou mening te staaf. (18)

INLIGTING:

Inligting verkry uit die gepubliseerde finansiële state van die laaste twee jaar. Let daarop dat syfers in duisende rande uitgedruk is.

	30 Junie 2008 R '000	30 Junie 2007 R '000
Nie-bedryfsbates	1 238 080	1 222 000
Tasbare bates	898 080	922 000
Finansiële bates (beleggings in aandele)	340 000	300 000
Bedryfsbates	178 000	168 000
Voorraad (alle handelsvoorraad)	59 000	125 000
Handels en ander ontvangbare bedrae	21 000	32 000
Kontant en kontantekwivalente	98 000	11 000
Gewone aandeelhoudersbelang (-ekwiteit)	1 224 780	990 000
Gewone aandeelkapitaal (R10 pariwaarde)	950 000	800 000
Aandelepremie	140 000	80 000
Behoue inkomste	134 780	110 000
Niebedryfslas (langtermynlening, 12% p.j.)	100 000	300 000
Bedryfslaste	91 300	100 000
SAID (Inkomstebelasting)	4 300	3 000
Aandelhouders vir dividende	38 000	28 000
Uitgawes betaalbaar	2 000	6 000
Handelskrediteure en ander betaalbare bedrae	47 000	63 000

Inligting verkry uit die Inkomstestaats vir die afgelope twee jaar:

	30 Junie 2008 R '000	30 Junie 2007 R '000
Verkope	942 400	624 000
Koste van verkope	(640 000)	(375 000)
Bruto wins	302 400	249 000
Bedryfsuitgawes	(160 000)	(130 000)
Salarisse en lone (1 120 werknemers)	70 000	50 000
Direkteursfooie (4 direkteure)	16 500	15 000
Waardevermindering	15 000	13 000
Ander bedryfsuitgawes	58 500	52 000
Bedryfswins	142 400	119 000
Rente op verbandlening	(12 000)	(36 000)
Netto wins voor belasting	130 400	83 000
Inkomstebelasting	(39 120)	(29 050)
Netto wins na belasting	91 280	53 950

Addisionele inligting:

- Nuwe aandele is uitgereik op die eerste dag van die finansiële jaar.
- Vaste bates is gedurende die jaar teen boekwaarde van R160 000 000 verkoop.
- Die markwaarde van die aandele op die JAB op 30 Junie 2008 is R11,90. Dit verteenwoordig 'n verbetering van 15% vanaf die vorige jaar.
- Die belastingkoers vir maatskappye het vanaf 35% in 2007 tot 30% in 2008 verminder.

Die volgende finansiële aanwysers is vir die laaste twee jaar bereken:

	2008	2007
% verhoging in verkope	51%	2%
% winsopslag op koste	47%	66%
% bedryfsuitgawes op verkope	17%	20,8%
% bedryfswins op verkope	?	19,1%
% netto wins op verkope	9,7%	8,6%
% opbrengs op gemiddelde aandeelhoudersbelang (na belasting)	?	5,4%
% opbrengs op totale kapitaal aangewend (voor belasting)	10,9%	8,5%
Netto batewaarde per aandeel	?	1 238 sent
Dividende per aandeel	70 sent	67 sent
Verdiens te per aandeel	?	67,4 sent
Skuld/aandeelhoudersbelangverhouding	0,1:1	0,3:1
Bedryfskapitaalverhouding	2:1	1,7:1
Vuurproefverhouding	1,3:1	0,4:1
Voorraadomsetsnelheid	?	3 keer

VRAAG 5

KORPORATIEWE VERSLAGDOENING

(75 punte; 40 minute)

5.1 KAMBULO BPK.

Jy word voorsien van inligting met betrekking tot Kambulo Bpk.

GEVRA:

- 5.1.1 Gebruik die onderstaande inligting en voltooi die Balansstaat op 30 Junie 2008. (35)
- 5.1.2 Joan Kambo besit tans 65% van die uitgereikte aandele. Die direkteure het besluit om al die onuitgereikte aandele op 10 Januarie 2009 uit te reik. Wat is die minimum aantal nuwe aandele wat Joan Kambo moet koop om beheer van die maatskappy te behou? (5)
- 5.1.3 Wat moet Joan Kambo as HUB van Kambulo Bpk. doen alvorens sy die nuwe aandele kan koop? Verduidelik kortliks deur TWEE punte te verskaf. (4)

INLIGTING:

- Die gemagtigde aandeelkapitaal bestaan uit 800 000 gewone aandele van R4 pariwaarde elk. Teen 30 Junie 2008 is 500 000 aandele soos volg uitgereik:
 - 200 000 teen pari
 - 300 000 teen R5,40 elk
- Die verbandleningstaat van Kwezi Bank het die volgende weerspieël:
 - Saldo op 1 Julie 2007, R830 000
 - Rente gekapitaliseer vir die jaar, R94 200
 - Terugbetalings van R12 600 per maand (dit is om rente en leningterugbetaling te dek)

Daar word verwag dat die kapitaalbedrag van die lening met R60 000 oor die volgende finansiële jaar sal verminder.
- Die volgende saldo's is vanuit die Na-aansuiweringsproefbalans op 30 Junie 2008 verkry:
 - Tasbare bates teen drawaarde, R3 408 000
 - Krediteurekontrole, R280 000
 - Bankoortrekking, R170 000
 - Uitkeergeld en kleinkas, R8 000
- Daar is twee vaste deposito's by die KZN Bank.
 - Een, gewaardeer teen R360 000, verval op 31 Julie 2009.
 - Die ander, gewaardeer teen R80 000, verval op 31 Desember 2008.
- Die volgende finansiële aanwysers is van toepassing op die Balansstaatdatum:
 - Die skuld/aandeelhouersverhouding is 0,2:1
 - Die bedryfskapitaalverhouding is 2:1
 - Die vuurproefverhouding is 0,8:1

5.2 KORPORATIEWE BESTUUR EN OUDIT

- 5.2.1 Bestudeer die volgende auditverslag wat deur die ouditeure van Kambulo Bpk. uitgereik is en beantwoord die vrae wat volg.

Ouditmening – Aan die aandeelhouders:

Na ons mening verstrek hierdie finansiële state, in alle wesenlike opsigte, 'n redelike weergawe van die finansiële stand van die maatskappy en die groep op 30 Junie 2008, en van die resultate van sy bedrywighede en kontantvloei vir die jaar wat op daardie datum geëindig het, in ooreenstemming met Internasionale Finansiële Verslagdoeningstandaarde, en ooreenkomstig die vereistes van die Maatskappywet in Suid-Afrika.

Trew & Frank

Geoktrooieerde Rekenmeesters (SA)

Geregistreeerde Rekenmeesters en Ouditeure

Durban 25 Julie 2008

- (a) Verduidelik kortliks waarom hierdie ouditeursverslag aan die aandeelhouders gerig is. (3)
- (b) Verduidelik kortliks die betekenis van die verwysing na GR (SA). (2)
- (c) Verduidelik kortliks hoe die firma Trew & Frank tot die mening wat hulle in die verslag huldig, gekom het. Gee TWEE punte. (4)
- (d) Behoort die aandeelhouders tevrede te wees met dié verslag? Verduidelik. (3)
- (e) Watter stappe sal deur professionele liggame soos die SAIGR gedoen word indien Trew & Frank aangekla sou word van nalatigheid met die uitreiking van hierdie mening? Watter gevolge kan dit vir Trew & Frank inhou? (4)

- 5.2.2 Bestudeer die volgende koerantberig (op 'n werklike geval gebaseer) en beantwoord die vrae wat volg.

HUB skuldig bevind aan binnehandel-aanklagte

Die Hoof Uitvoerende Beampte (HUB) van Felon Bpk., YB Goode, moet omtrent R5 miljoen betaal en mag vir die volgende vyf jaar nie as 'n direkteur van 'n publieke maatskappy dien nie ingevolge 'n hofbevel wat Maandag uitgereik is. Hy is skuldig bevind aan bedrog en die oortreding van die Maatskappywet en die regulasies van die JAB.

Die bedrag van R5 miljoen verwys na verliese wat hy vermy het met die verkoop van aandele in Felon Bpk in Desember 2007. YB Goode het aandele in Felon Bpk. verkoop 'n dag voordat die regering bekend gemaak het dat die nuwe geneesmiddel vir die behandeling van kanker, Curex, afgekeur is. Die aandeelprys het onmiddellik met ongeveer 80% gedaal na die regering se weiering om die geneesmiddel Curex goed te keur.

Die voorsittende regter het bevind dat YB Goode oor vertroulike inligting met betrekking tot die regering se besluit beskik het, alvorens hy besluit het om die aandele te verkoop. Hy het doelbewus nie die inligting aan die publiek bekend gemaak nie. Sommige kopers het derhalwe groot bedrae van hul aftreefondse verloor vanweë die daaropvolgende daling in die aandeelprys.

Felon Bpk. het verlede week aangekondig dat YB Goode se kontrak as HUB gekanselleer is. Goode het R8 miljoen per jaar in hierdie posisie verdien.

- (a) Is YB Goode regverdig deur die regter en die maatskappy Felon Bpk. behandel? Verduidelik kortliks. (4)
- (b) Indien jy 'n groot aandeelhouer in Felon Bpk. was, na watter persoonlikheidseienskappe sou jy oplet met die aanstelling van 'n HUB en ander direkteure om soortgelyke probleme in die toekoms te voorkom? Gee TWEE punte. (4)

INLIGTING:

- 5.2.3 Suid-Afrika speel 'n leidende rol in die bevordering van goeie korporatiewe bestuur. Daar word dikwels na die King Kode as 'n goeie voorbeeld hiervan verwys. Een van die aanbevelings van die King Kode is dat maatskappye in hul jaarlikse verslae na die bydraes wat hulle gemaak het om die breër gemeenskap te bevoordeel moet verwys, byvoorbeeld sosiale en omgewingskwessies wat aangepak is.

GEVRA:

- (a) Gee 'n voorbeeld van 'n maatskappy wat aan hierdie vereiste van die King Kode voldoen het. Verduidelik kortliks die bydrae wat die maatskappy tot die gemeenskap lewer. (3)
- (b) Jy het 'n opmerking gehoor dat maatskappye hoofsaaklik moet omsien na die belange van die aandeelhouers en nie na die belange van die breër gemeenskap nie. Verduidelik waarom hierdie siening nie vandag ondersteun sal word nie. (4)

VRAAG 6

BELASTING OP TOEGEVOEGDE WAARDE

(30 punte; 20 minute)

Manzini Winkels word besit deur Ivy Manzini, en is vir BTW volgens Kategorie B (die faktuurbasis) op 'n maandelikse periode geregistreer. Die besigheid dryf ook slegs handel met ander BTW-handelaars.

Jy word voorsien van die inligting uit die joernale vir Augustus 2008.

GEVRA:

- 6.1 Wat word bedoel met *belasting op toegevoegde waarde* en teen watter koers word BTW bereken? (2)
- 6.2 Bereken die volgende:
- 6.2.1 Die BTW-uitsetbedrag van die KOJ (2)
 - 6.2.2 Die BTW-insetbedrag van die KBJ (3)
 - 6.2.3 Die BTW-uitsetbedrag van die DJ (3)
- 6.3 Ivy is onseker oor hoe haar boekhouer die BTW-bedrae in die Grootboek moet aanteken. Dui vir haar aan hoe die BTW-totale van die volgende joernale na die Algemene Grootboek oorgeboek moet word:
- KOJ
 - KBJ
 - DJ
 - AJ
- Voltooi die tabel in die ANTWOORDEBOEK. (12)
- 6.4 Bereken die bedrag BTW wat aan SAID oorbetaal moet word met betrekking tot Augustus 2008. (4)
- 6.5 Ivy het nie genoeg geld in haar bankrekening om die BTW aan SAID te betaal nie. Die banksaldo is tans ongeveer R50 000 oortrokke. Watter raad sal jy aan haar gee om:
- Die probleem nou op te los
 - Die probleem in die toekoms op te los (4)

INLIGTING UIT DIE JOERNALE:

1.	Kontantontvangstejoernaal	
	• Totaal van Verkopekolom	R942 000
	• Totaal van Debiteurekontrolekolom	R420 000
	• Totaal van Diverserekeningekolom	Nul
	• Totaal van BTW-uitsetkolom	R ?
2.	Kontantbetalingsjoernaal	
	• Totaal van Handelsvoorraadkolom	R248 000
	• Totaal van Krediteurekontrolekolom	R494 000
	• Totaal van Diverserekeningekolom (slegs toerusting)	R580 000
	LET WEL: Toerusting is aan BTW onderhewig.	
3.	Debiteurejoernaal	
	• Goedere is vir R397 860 (BTW ingesluit) op krediet verkoop.	
4.	Debiteureafslagjoernaal	
	• Totaal van BTW-uitsetkolom	R6 930
5.	Krediteurejoernaal	
	• Totaal van BTW-insetkolom	R58 170
6.	Krediteureafslagjoernaal	
	• Totaal van BTW-insetkolom	R7 210
7.	Algemene Joernaal	
	7.1 Die eienaar het voorraad teen kosprys, R9 000, vir persoonlike gebruik geneem. Die BTW op hierdie ware is R1 260.	
	7.2 'n Debiteur, D Dodge, het verdwyn. Sy skuld van R4 560 is as oninbaar afgeskryf. Alle ware aan D Dodge verkoop, was aan BTW ter waarde van R560 onderhewig.	

**GRAAD 12
REKENINGKUNDE
MODEL 2008**

NAAM VAN LEERDER: _____

ANTWOORDEBOEK

VRAAG	MAKS.	DEELPUNTE	FINALE PUNTE
1	25		
2	30		
3	70		
4	70		
5	75		
6	30		
	300		

Hierdie antwoordeboek bestaan uit 20 bladsye.

VRAAG 1

1.1	<p>Verduidelik kortliks: Wat jy onder die term <i>interne beheer</i> verstaan</p> <p>Waarom dit belangrik is interne beheer in 'n besigheid toe te pas</p> <p>Waarom rekonsiliasiestate belangrik is vir interne beheer</p>	<input type="text"/> <input type="text"/>
1.2	<p>Het hierdie besigheid 'n gunstige banksaldo of 'n oortrokke bankrekening volgens die bankstaat? Gee 'n rede vir jou keuse.</p>	<input type="text"/> <input type="text"/>
1.3	<p>Bereken die banksaldo in die Grootboek van Soweto Stationers op 29 Februarie 2008.</p> <p>Is die saldo gunstig of ongunstig?</p>	<input type="text"/> <input type="text"/>

1.4	Noem VIER stappe wat jy sal volg wanneer 'n Bankversoeningstaat voorberei word.	<input type="text"/> 4
1.5	Wanneer die finansiële state van Soweto Stationers aan die einde van Februarie 2008 opgestel word, watter bedrag sal jy onder Kontant en Kontantekwivalente op die Balansstaat weergee?	<input type="text"/> 2
1.6	Bereken die korrekte bedrag wat deur Soweto Stationers aan Ace Groothandelaars verskuldig is.	<input type="text"/> 4
1.7	Verduidelik kortliks watter stappe gedoen moet word oor die verskil van R1 900 in Voorbeeld C.	<input type="text"/> 3

PUNTE
<input type="text"/>
25

VRAAG 2**GEVRA:**

2.1	Verduidelik die verskil tussen die periodieke en die deurlopende voorraadstelsels. Verduidelik ook die voordeel van elke stelsel.	<input type="text"/> 4
2.2	Bereken die totale getal mikrogolfoonde wat gedurende die jaar verkoop is.	<input type="text"/> 3
2.3	Bereken die totale getal mikrogolfoonde voorhande op 29 Februarie 2008.	<input type="text"/> 3

2.4	2.4.1 Bereken die eindvoorraad deur van die EIEU- metode gebruik te maak.	<input type="text"/> 3
	2.4.2 Bereken die bruto wins vir die jaar geëindig 29 Februarie 2008 deur van die EIEU-voorraadwaardasimetode gebruik te maak. Jy kan die Handelsrekening opstel om hierdie syfer te bereken.	<input type="text"/> 5
2.5	2.5.1 Bereken die waarde van die eindvoorraad deur van die geweegdegemiddeldewaardasimetode op 29 Februarie 2008 gebruik te maak.	<input type="text"/> 5

	<p>2.5.2 Bereken die bruto wins vir die jaar geëindig 29 Februarie 2008 deur van die gewoogdegemiddeldewaardasiemetode gebruik te maak. Jy kan die handelsrekening opstel om hierdie syfer te bereken.</p>
--	---

3

	<p>2.6 Sal dit, na jou mening, eties van mnr. Crooke wees om die voorraadwaardasiemetode te verander? Gee EEN rede vir jou antwoord.</p>
--	---

4

PUNTE
30

VRAAG 3**MAHALA BAGS
PRODUKSIEKOSTESTAAT VIR DIE JAAR GEËINDIG 29 FEBRUARIE 2008**

	Nota	
DIREKTE KOSTE		
Direkte materiaalkoste	1	
Direkte arbeidskoste	2	
FABRIEKSBOKOSTE	3	
Totale koste van produksie		
Plus: Goedere in bewerking aan begin van jaar		
Min: Goedere in bewerking aan einde van jaar		
Koste van produksie van voltooide goedere		

9

NOTA 1: DIREKTE MATERIAALKOSTE

9

3.2.1	Verduidelik wat met die volgende bedoel word en gee 'n voorbeeld van elk: <ul style="list-style-type: none">• Vaste koste • Veranderlike koste	<table border="1"><tr><td> </td></tr><tr><td>4</td></tr></table>		4
4				
3.2.2	Bereken die volgende eenheidskoste vir 2008: <ul style="list-style-type: none">• Direkte materiaalkoste per eenheid • Fabrieksbokoste per eenheid • Totale veranderlike koste per eenheid	<table border="1"><tr><td> </td></tr><tr><td>7</td></tr></table>		7
7				
3.2.3	Bereken die totale pare stewels wat die onderneming moet produseer om gelyk te breek (dit wil se om nie 'n wins of 'n verlies te maak nie). Gebruik die 2008-syfers in jou berekening.	<table border="1"><tr><td> </td></tr><tr><td>9</td></tr></table>		9
9				

VRAAG 4**4.1 FATTI SE SUPERMARK BEPERK
KONTANTVLOEISTAAT VIR DIE JAAR GEËINDIG 30 JUNIE 2008**

	Notas	R '000
Kontantvloei uit bedryfsaktiwiteite		
Kontant uit bedrywighede voortgebring		214 400
Rente betaal		(12 000)
Inkomstebelasting betaal		(37 820)
Kontantvloei uit beleggingsaktiwiteite		
Aankoop van vaste bates		
Opbrengs uit verkoop van vaste bates		160 000
Verhoging in beleggings		(40 000)
Kontantvloei uit finansieringsaktiwiteite		
Lenings terugbetaal		(200 000)
Netto verandering in kontant en kontantekwivalente		
Kontant en kontantekwivalente aan begin van jaar		11 000
Kontant en kontantekwivalente aan einde van jaar		

4.2 BEREKEN DIE VOLGENDE FINANSËLE AANWYSERS VIR 2008

BEWERKINGS	ANTWOORD
% bedryfswins op verkope	
% opbrengs op gemiddelde aandeelhoudersbelang (na belasting)	
Netto batewaarde per aandeel	
Verdienste per aandeel	
Voorraadamsetsnelheid	

4.3	4.3.1 Is die werkgewers regverdig behandel of nie? Verduidelik kortliks. Noem TWEE punte om jou antwoord te staaf deur syfers uit die finansiële state of die finansiële aanwysers aan te haal.	<input type="text"/> 6
	4.3.2 Watter raad sal jy aan die direkteure gee om hierdie probleem op te los?	<input type="text"/> 3
4.4	Het die maatskappy sy bedryfskapitaal goed beheer en is die maatskappy likied? Verduidelik kortliks deur syfers uit die finansiële state of die finansiële aanwysers aan te haal.	<input type="text"/> 7

4.5 BRIEF AAN DIE HOOF UITVOERENDE BEAMPTE

Die Hoof Uitvoerende Beampte
Fatti se Supermark Bpk.
Posbus 1000
Kaapstad

30 November 2008

Geagte Meneer

GELUKWENSING

Ek wens u geluk met die opbrengs, verdienste, dividende en aandeelprys wat die maatskappy hierdie jaar bereik het. As aandeelhouer is ek natuurlik baie tevrede met hierdie prestasie. My spesifieke kommentaar is soos volg:

Opbrengs:**Verdienste en dividende per aandeel:****Aandeeprys:****Moontlike areas vir toekomstige verbetering:**

Dankie vir u volgehoue harde werk. Ek sal vir u stem by die AJV.

Die uwe

	PUNTE
18	70

VRAAG 5**5.1.1 KAMBULO BPK.
BALANSSTAAT OP 30 JUNIE 2008**

BATES		
Nie-bedryfsbates		
Bedryfsbates		
TOTALE BATES		
EKWITEIT EN LASTE		
Gewone aandeelhouersbelang		
Nie-bedryfslaste		
Bedryfslaste		
TOTALE EKWITEIT EN LASTE		

5.1.2	Wat is die minimum aantal nuwe aandele wat Joan Kambo moet koop om die beheer van die maatskappy te behou?	<input type="text"/> 5
5.1.3	Wat moet Joan Kambo as HUB van Kambulo Bpk. doen alvorens sy die nuwe aandele kan koop? Verduidelik kortliks deur TWEE punte te verskaf.	<input type="text"/> 4
5.2.1	(a) Waarom is hierdie ouditeursverslag aan die aandeelhouers gerig?	<input type="text"/> 3
	(b) Wat beteken die verwysing na GR (SA)?	<input type="text"/> 2

	<p>(c) Verduidelik kortliks hoe die firma Trew & Frank tot die mening wat hulle in die verslag huldig, gekom het. Gee TWEE punte.</p>	<input type="text"/> 4
	<p>(d) Behoort die aandeelhouders tevrede te wees met dié verslag? Verduidelik.</p>	<input type="text"/> 3
	<p>(e) Watter stappe sal deur professionele liggame soos die SAIGR gedoen word indien Trew & Frank aangekla sou word van nalatigheid met die uitreiking van hierdie mening? Watter gevolge kan dit vir Trew & Frank inhou?</p>	<input type="text"/> 4
5.2.2	<p>(a) Is YB Goode regverdig deur die regter en die maatskappy Felon Bpk. behandel? Verduidelik kortliks.</p>	<input type="text"/> 4

	<p>(b) Indien jy 'n groot aandeelhouer in Felon Bpk. was, na watter persoonlikheidseienskappe sou jy oplet met die aanstelling van 'n HUB en ander direkteure om soortgelyke probleme in die toekoms te voorkom? Gee TWEE punte.</p>	<table border="1"> <tr><td> </td></tr> <tr><td>4</td></tr> </table>		4
4				
<p>5.2.3</p>	<p>(a) Gee 'n voorbeeld van 'n maatskappy wat aan hierdie vereiste van die King Kode voldoen het. Verduidelik kortliks die bydrae wat die maatskappy tot die gemeenskap lewer.</p>	<table border="1"> <tr><td> </td></tr> <tr><td>3</td></tr> </table>		3
3				
	<p>(b) Jy het 'n opmerking gehoor dat maatskappye hoofsaaklik moet omsien na die belange van die aandeelhouers en nie na die belange van die breër gemeenskap nie. Verduidelik waarom hierdie siening nie vandag ondersteun sal word nie.</p>	<table border="1"> <tr><td> </td></tr> <tr><td>4</td></tr> </table>		4
4				

PUNTE
75

VRAAG 6

6.1	Wat word bedoel met <i>belasting op toegevoegde waarde</i> en teen watter koers word BTW bereken?	2
6.2	Bereken die volgende: 6.2.1 Die BTW-uitsetbedrag van die KOJ 6.2.2 Die BTW-insetbedrag van die KBJ 6.2.3 Die BTW-uitsetbedrag van die DJ	8

6.3	Dui vir Ivy aan hoe die BTW-totale van die volgende joernale na die Algemene Grootboek oorgeboek moet word. Sommige van die besonderhede is reeds vir jou voltooi.			12	
	Joernaal	Debiet	Krediet		Bedrag
	KOJ	Bank	?		?
	KBJ	?	?		?
	DJ	?	?		?
	DAJ	BTW-uitset/-kontrole	Debiteurekontrole		R6 930
	KJ	BTW-inset/-kontrole	Krediteurekontrole		R58 170
	KAJ	Krediteurekontrole	BTW-inset/-kontrole		R7 210
	AJ	?	?		R1 260
	AJ	?	?		R560

6.4 Bereken die bedrag BTW wat aan SAID oorbetaal moet word met betrekking tot Augustus 2008.

4

6.5 Ivy het nie genoeg geld in haar bankrekening om die BTW aan SAID te betaal nie. Die banksaldo is tans ongeveer R50 000 oortrokke. Watter raad sal jy aan haar gee om:

- Die probleem nou op te los

- Die probleem in die toekoms op te los

4

PUNTE
30

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

GRADE 12

**ACCOUNTING
EXEMPLAR 2008
MEMORANDUM**

This memorandum consists of 21 pages.

QUESTION 1

1.1	<p>Briefly explain:</p> <p>What you understand by the term 'internal control.' <i>The procedures and divisions of duties in place in an accounting department to ensure that all assets are safeguarded ✓✓</i></p> <p>Why it is important to apply this in a business. <i>Essential to achieve profit objectives of the owners and to safeguard their investment ✓✓✓</i></p> <p>Why preparing reconciliations is important for internal control. <i>Comparisons are made to documents received from outside organisations, or to figures in other aspects of the books. If differences can be explained, then errors, omissions or fraud is minimised.</i></p>	(7)
1.2	<p>According to the bank statement, does this business have a favourable bank balance or a bank overdraft? Provide a reason for your choice.</p> <p><i>Favourable ✓ – in the bank's books it is a credit balance (i.e. the bank owes money to the business) ✓</i></p>	(2)
1.3	<p>Calculate the Bank balance in the ledger of Soweto Stationers on 29 February 2008.</p> <p><i>R5 500 ✓✓</i></p> <p>State whether this a favourable or unfavourable balance.</p> <p><i>Unfavourable ✓</i></p>	(3)

<p>1.4</p>	<p>List FOUR steps you would follow when preparing a bank reconciliation statement.</p> <p><i>Tick off items that appear in the cash journals & bank statement</i> <i>Correct errors in cash journals</i> <i>Items which do not appear in the bank statement to be noted in the reconciliation</i> <i>Balance the bank account in the ledger after posting from updated journals</i> <i>Compare balance on ledger account to that of bank statement – outstanding items are the difference</i></p> <p><i>Any four valid points mentioned ✓✓✓✓</i></p>	<p>(4)</p>
<p>1.5</p>	<p>When preparing the financial statements of Soweto Stationers at the end of February 2008, what amount would you reflect under cash & cash equivalents?</p> <p><i>R4 500 i.e. R10 000 better than answer to 1.3 ✓✓</i></p>	<p>(2)</p>
<p>1.6</p>	<p>Calculate the correct amount owed to Ace Wholesalers by Soweto Stationers.</p> <p>✓ ✓ ✓ ☒</p> <p><i>R5 000 + 18 400 – 13 200 = R10 200</i></p>	<p>(4)</p>
<p>1.7</p>	<p>Briefly explain what action should be taken over the difference of R1 900 in Example C.</p> <p><i>The accountant must search for an error in the general ledger or the creditors ledger and process the appropriate correction. All entries between the two should correspond. ✓✓✓</i></p>	<p>(3)</p>

TOTAL
25

QUESTION 2

2.1	<p>Explain the difference between the periodic and perpetual inventory systems. Also explain the advantage of each system.</p> <p><i>Valid difference point mentioned</i></p> <ul style="list-style-type: none">• For periodic inventory system the value of the stock is determined periodically by a physical stock taking. ✓• Perpetual inventory system the records of trading stock is continually updated. ✓ <p><i>Valid advantage point mentioned</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Periodic – this is a simpler and cheaper method to use since the cost of sale is not continually calculated. ✓• Perpetual – It is easier to detect and correct losses since the balance of the trading stock account should always be equal to the value of the physical stock taking records. ✓	(4)
2.2	<p>Calculate the total number of microwave ovens sold during the year.</p> <p>Microwave ovens sold = $252\ 000 \checkmark / 1\ 400 \checkmark = 180 \checkmark$</p>	(3)
2.3	<p>Calculate the total number of microwave ovens on hand at 29 February 2008.</p> <p>Microwave ovens available on 28 February 2008 $250 \checkmark - 180 \checkmark = 70 \square$</p>	(3)

2.4	The business uses the FIFO valuation method.																						
	2.4.1	<p>Calculate the closing stock using the FIFO method.</p> <p>✓ ✓ ✓</p> <p>70 units at R750 = R52 500</p>	(3)																				
	2.4.2	<p>Calculate the Gross profit for the year ended 29 February 2008 using the FIFO stock valuation method. You may draft the Trading account to calculate this figure.</p> <table border="1" data-bbox="287 560 1117 716" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th colspan="4" style="text-align: center;">Trading Acc (FIFO)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="border-right: 1px solid black;">Opening stock</td> <td style="border-right: 1px solid black;">✓ 38 000</td> <td style="border-right: 1px solid black;">Sales</td> <td>✓ 252 000</td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black;">Purchases</td> <td style="border-right: 1px solid black;">✓ 170 000</td> <td style="border-right: 1px solid black;">Closing stock</td> <td>@ ✓ 52 500</td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black;">Gross Profit</td> <td style="border-right: 1px solid black;">✓ 96 500</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td style="border-top: 1px solid black; border-right: 1px solid black;">304 500</td> <td></td> <td style="border-top: 1px solid black;">304 500</td> </tr> </tbody> </table> <p>OR</p> <p>252 000 ✓ + 52 500 @ ✓ - 38 000 ✓ - 170 000 ✓ = R96 500 ✓</p> <p>@ inspect operation – if one aspect correct</p>	Trading Acc (FIFO)				Opening stock	✓ 38 000	Sales	✓ 252 000	Purchases	✓ 170 000	Closing stock	@ ✓ 52 500	Gross Profit	✓ 96 500				304 500		304 500	(5)
Trading Acc (FIFO)																							
Opening stock	✓ 38 000	Sales	✓ 252 000																				
Purchases	✓ 170 000	Closing stock	@ ✓ 52 500																				
Gross Profit	✓ 96 500																						
	304 500		304 500																				

2.5	In order to secure the loan, the owner, B A Crooke, wants to change the stock valuation method to the weighted average method.		
	2.5.1	<p>Calculate the value of the closing stock by using the weighted average stock valuation method on 29 February 2008</p> $\frac{\text{Total value of stock available}}{\text{Total items available}} \times 70$ $\frac{38\,000 \checkmark + 170\,000 \checkmark}{250 \checkmark} \times 70 \checkmark$ <p>or 832 x 70</p> <p>=R58 240 ✓</p>	(5)

2.5.2	<p>Calculate the gross profit for the year ended 29 February 2008 using the weighted average stock valuation method.</p> <table style="margin-left: auto; margin-right: auto; border-collapse: collapse;"> <tr> <th colspan="4" style="text-align: center; border-bottom: 1px solid black;">Trading Acc (WA)</th> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding: 2px;">Opening stock</td> <td style="text-align: right; padding: 2px;">38 000</td> <td style="border-right: 1px solid black; padding: 2px;">Sales</td> <td style="text-align: right; padding: 2px;">252 000</td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding: 2px;">Purchases</td> <td style="text-align: right; padding: 2px;">170 000</td> <td style="border-right: 1px solid black; padding: 2px;">Closing stock</td> <td style="text-align: right; padding: 2px;">☒ 58 240</td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding: 2px;">Gross Profit</td> <td style="text-align: right; padding: 2px;">☒☒ 102 240</td> <td style="border-right: 1px solid black;"></td> <td style="text-align: right; padding: 2px;"></td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black;"></td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black; padding: 2px;">310 240</td> <td style="border-right: 1px solid black;"></td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black; padding: 2px;">310 240</td> </tr> </table> <p style="margin-top: 10px;">OR: $96\ 500 + (58\ 240 - 52\ 500) = 96\ 500 + 5\ 740 = R102\ 240$ ☒☒</p>	Trading Acc (WA)				Opening stock	38 000	Sales	252 000	Purchases	170 000	Closing stock	☒ 58 240	Gross Profit	☒ ☒ 102 240				310 240		310 240	(3)
Trading Acc (WA)																						
Opening stock	38 000	Sales	252 000																			
Purchases	170 000	Closing stock	☒ 58 240																			
Gross Profit	☒ ☒ 102 240																					
	310 240		310 240																			

2.6	<p>In your opinion will it be ethical for Mr. Crooke to change the method of stock valuation? Give one reason for your answer.</p> <p>Yes or No ☒</p> <p><i>Any one valid reason mentioned</i> ☒☒☒</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Cannot change the stock system to increase the gross profit in order to secure a loan from the bank. ▪ Must be properly disclosed in the notes of the financial statements so that the readers can make their own decision. 	(4)
------------	--	------------

30

TOTAL
30

QUESTION 3**MAHALA BAGS
PRODUCTION COST STATEMENT
FOR THE YEAR ENDED 29 FEBRUARY 2008**

	Note	
DIRECT COSTS		☒ 824 500
Direct materials cost	1	☒ 490 000
Direct labour cost	2	☒ 334 500
FACTORY OVERHEAD COSTS	3	☒ 245 220
Total manufacturing costs		☒ 1 069 720
Add: Work-in-progress at beginning of year		✓ 15 280
		1 085 000
Less: Work-in-progress at end of year		✓ (37 000)
Cost of production of finished goods (20 000 bags)		✓ ☒ 1 048 000

9

NOTE 1. DIRECT MATERIALS COST

Opening stock	✓✓ 20 000
Purchases	✓✓ 440 000
Carriage on purchases	✓✓ 70 000
	530 000
Less: Closing stock	✓✓ 40 000
Direct materials cost	☒ 490 000

9

NOTE 2. DIRECT LABOUR COST

Factory wages	✓✓ 300 000
Pension Fund contributions (300 000 x 10,5%)	☑☑ 31 500
UIF contributions (300 000 x 1%)	☑☑ 3 000
Direct labour cost	☑ 334 500

7

NOTE 3. FACTORY OVERHEAD COST

Indirect materials (33 500 – 1 500)	✓✓ 32 000
Indirect labour (12 000 + 120)	✓✓ 12 120
Depreciation: factory equipment (35 000 + 7 500)	✓✓ 42 500
Maintenance: factory equipment (50 000 + 3 000)	✓✓ 53 000
Rent of factory buildings (72 000 x 80%)	✓✓ 57 600
Factory insurance, electricity and water (60 000 x 80%)	✓✓ 48 000
Factory overhead cost	☑ 245 220

13

3.2.4	<p>You have been asked to compile a report to solve the problem of consistent losses. List the points that you would include in this report under the following headings (quote figures from the information to support your opinions):</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> The costs which need to be better controlled <p>Valid point mentioned ✓✓ <i>Appropriate figures quoted</i> ✓✓ The administration costs need to be controlled better. This has increased from R160 per unit in 2007 to R215 per unit in 2008</p>	(4)
	<ul style="list-style-type: none"> Whether or not the price of the pairs of boots should be increased <p>Valid point mentioned ✓✓ <i>Appropriate figures quoted</i> ✓✓ No, the price of boots cannot be increased. Similar pairs of boots cost R790 which is less than our current selling price of R815. In order to make a profit the business needs to sell more boots that may prove difficult if the price is increased.</p>	(4)
	<ul style="list-style-type: none"> Whether the business will be in a position to meet the break-even point next year. <p>Valid point mentioned ✓✓ <i>Appropriate figures quoted</i> ✓✓ Based on the given information the business will <u>not be able</u> to meet break-even point. They have produced 4 000 pairs of boots whereas the calculation in 3.2.3 determined that the business needs to produce 4 519 pairs of boots in order to break even. This is 519 units short which means that the business needs to increase production and sales by 13%.</p>	(4)

TOTAL
70

QUESTION 4**4.1 FATTI'S SUPERMARKET LIMITED
CASH FLOW STATEMENT FOR THE YEAR ENDED 30 JUNE 2008**

	Note	R'000
Cash flow from operating activities		☒ 108 080
Cash generated from operations	1	214 400
Interest paid		(12 000)
Income tax paid		(37 820)
Dividends paid (28 000✓ + 66 500✓✓ – 38 000✓)		☒ (56 500)
Cash effects of investing activities		☒ (31 080)
Purchase of fixed assets (922 000 000✓ – 160 000 000✓ – 15 000 000✓ – 898 080 000✓)		☒ (151 080)
Proceeds of sale of fixed assets		160 000
Increase in investments		(40 000)
Cash effects of financing activities		☒ 10 000
Proceeds of shares issued (150 000✓ + 60 000✓)		☒ 210 000
Loans repaid		(200 000)
Net change in cash & cash equivalents		☒ 87 000
Cash & cash equivalents at beginning of year		11 000
Cash & cash equivalents at end of year		☒ 98 000

4.2 CALCULATION OF FINANCIAL INDICATORS

WORKINGS:	ANSWER:
<p>% Operating profit on sales</p> <p>✓ ✓ $142\,400 / 942\,400 \times 100 =$</p>	<p>☒ 15,1%</p>
<p>% Return on shareholders' equity (after tax)</p> <p>✓ ✓✓ $91\,280 / 1\,107\,390 \times 100$</p>	<p>☒ 8,2%</p>
<p>Net asset value per share</p> <p>✓ ✓✓ $1\,224\,780 / 95\,000$</p>	<p>☒ 1289 cents</p>
<p>Earnings per share</p> <p>✓ ☒ $91\,280 / 95\,000 \times 100$</p>	<p>☒ 96,1 cents</p>
<p>Average stock turnover rate</p> <p>✓ ✓✓ $640\,000 / 92\,000$</p>	<p>☒ 7 times</p>

<p>4.3</p>	<p>4.3.1 Have the employees been treated fairly or not? Explain briefly. Provide TWO points, supporting your answer by quoting figures from the financial statements or the financial indicators.</p> <p>Candidates should identify: <i>Assessment increase in salaries & wages</i> <i>Comparison to directors fees</i> <i>Comparison to sales or profits</i></p> <p>Figures which should be quoted: <i>Directors fees went up by 10% (from R15m to R16,5m)</i> <i>Salaries and wages went up by 40% (from R50m to R70m)</i> <i>Sales went up by 51% (from R624m to R942,4m)</i> <i>Operating profit went up by 19,7% (from R119m to R142,4m)</i></p> <table border="1" data-bbox="193 734 1174 931"> <thead> <tr> <th></th> <th>0 marks</th> <th>1-2 marks</th> <th>3 marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Two valid points identified from the question</td> <td>Non-existent</td> <td>Incomplete or unclear</td> <td>Complete and clear ✓✓✓</td> </tr> <tr> <td>Supported by quoted figures</td> <td>Non-existent</td> <td>Incomplete</td> <td>Complete and valid ✓✓✓</td> </tr> </tbody> </table>		0 marks	1-2 marks	3 marks	Two valid points identified from the question	Non-existent	Incomplete or unclear	Complete and clear ✓✓✓	Supported by quoted figures	Non-existent	Incomplete	Complete and valid ✓✓✓	<p>(6)</p>
	0 marks	1-2 marks	3 marks											
Two valid points identified from the question	Non-existent	Incomplete or unclear	Complete and clear ✓✓✓											
Supported by quoted figures	Non-existent	Incomplete	Complete and valid ✓✓✓											
	<p>4.3.2 What advice would you offer to the directors in solving this problem?</p> <p>Possible responses for advice: <i>Remuneration committee - transparency</i> <i>Dialogue with staff representatives / union</i></p> <table border="1" data-bbox="193 1216 1174 1321"> <thead> <tr> <th></th> <th>0 marks</th> <th>1-2 marks</th> <th>3 marks</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Valid advice provided</td> <td>Non-existent</td> <td>Incomplete</td> <td>Complete and clear ✓✓✓</td> </tr> </tbody> </table>		0 marks	1-2 marks	3 marks	Valid advice provided	Non-existent	Incomplete	Complete and clear ✓✓✓	<p>(3)</p>				
	0 marks	1-2 marks	3 marks											
Valid advice provided	Non-existent	Incomplete	Complete and clear ✓✓✓											
<p>4.4</p>	<p>Has the company controlled its working capital well, and is it in a good liquidity situation? Explain briefly, quoting specific figures from the financial statements or the financial indicators.</p> <p><i>Reasoned opinion expressed – Yes ✓</i> <i>Quoting of improvement in current ratio from 1.7:1 to 2:1 ✓✓</i> <i>Quoting of improvement in acid test ratio from 0,4:1 to 1,3:1 ✓✓</i> <i>Quoting of improvement in stock turnover rate from 3 to 7 times ✓\$☑</i></p> <p>\$ method mark for transfer of figure from 4.2 – the stock turnover rate</p>	<p>(7)</p>												

4.5	<p>Write a brief letter to the Managing Director / Chief Executive Officer (CEO). Quote figures from the financial statements or the financial indicators to support your opinions.</p> <p><i>Letter to indicate:</i> <i>Improvement in ROSE%</i> <i>Improvement in EPS</i> <i>Improvement in DPS</i> <i>Payout rate - possibility of not retaining enough</i> <i>Improvement in NAV</i> <i>Undervalued on JSE – reason to be queried</i></p> <p><i>All relevant issues raised for valid global opinion ✓✓✓✓✓✓</i> <i>Financial indicators appropriately quoted ✓✓✓✓✓✓</i> <i>Financial indicators correctly interpreted ✓✓✓✓✓✓</i> <i>(see alternative below)</i></p>	(18)
4.5	<p>Return:</p> <p><i>Mention of trend in ROSE ✓ Quoting of ratios ✓</i> <i>Mention of trend in ROCE ✓ Quoting of ratios ✓</i> Return on Shareholders' Equity improved from 5,4% to *8,2% Return on Capital Employed improved from 8,5% to 10,9%</p> <p><i>Valid comment made ✓</i> Shareholders should be happy with the above ratios. Had they invested their money elsewhere it would probably have been at a similar or less interest rate.</p> <p>Earnings and dividends per share:</p> <p><i>Mention of trend in EPS ✓ Quoting of ratios ✓</i> <i>Mention of trend in DPS ✓ Quoting of ratios ✓</i> The EPS increased from 67,4 cents to *96,1 cents per share The DPS increased from 67 cents to 70 cents per share</p> <p><i>Valid comment made ✓</i> There has been an improvement in both these indicators. It is therefore evident that shareholders have received more in this financial year than they did in the previous financial year.</p> <p>Share price:</p> <p><i>Mention of trend in NAV ✓ Quoting of ratios ✓</i> <i>Mention of trend in market value of shares ✓ Quoting of ratios ✓</i></p> <p>The NAV improved from 1238 cents to *1289 cents.</p>	

	<p>The market value of the shares improved by 15% to R11,90.</p> <p><i>Valid comment made ✓</i></p> <p>There has been an improvement of NAV as well as the market price of shares which is a good indication of the share price.</p> <p>Possible areas for future improvement:</p> <p>Any valid suggestion for improvement ✓✓✓</p> <p>Possible suggestions:</p> <p>A concern however is that shareholders had paid R14 per share during this financial year which is considerably higher than the market value of R11,90. This means that the shares are undervalued on the JSE and should be investigated.</p> <p>Although the Sales have increased considerably from 2% in the previous financial year to 51% this year, the operating profit on sales indicate a decline from 19,1% to *15,1%.</p> <ul style="list-style-type: none"> • award mark for transfer of figure from 4.2 	<p>(18)</p>
--	--	--------------------

TOTAL
70

QUESTION 5

5.1.1 KAMBULO LTD
BALANCE SHEET ON 30 JUNE 2008

ASSETS			
Non-current assets		☒	3 768 000
Tangible assets		☒	3 408 000
Investment – Fixed deposit at KZN Bank		☒	360 000
Current assets (510 000 x 2)		☒	1 020 000
Inventories (510 000 x 1,2) or (1 020 000 – [0,8 x 510 000])		☒	612 000
Trade & other receivables (0,8 x 510 000 = 408 000 – 88 00)		☒	320 000
Cash & cash equivalents (8 000 ✓ + 80 000 ✓)		☒	88 000
TOTAL ASSETS		☒	4 788 000
EQUITY & LIABILITIES			
Ordinary shareholders' equity (713 000 ☒ / 0,2 ✓)		☒	3 565 000
Ordinary share capital (500 000 ✓ x R4 ✓)		☒	2 000 000
Share premium (300 000 ✓ x R1,40 ✓)		☒	420 000
Retained income		☒	1 145 000
Non-current liabilities 830 000 ✓ + 94 200 ✓ – 151 200 ✓ – 60 000 ✓			713 000
Mortgage loan from Kwezi Bank		☒	713 000
Current liabilities		☒	510 000
Trade & other payables (* or 280 000 + 60 000)		☒	280 000
Bank overdraft		☒	170 000
Current portion of loan (* or shown as T&OP)		☒	60 000
TOTAL EQUITY & LIABILITIES		☒	4 788 000

(4)

(10)

(10)

(5)

(6)

5.1.2	<p>Joan Kambo currently owns 65% of the issued shares. The directors have decided to issue all the unissued shares on 10 January 2009. What is the minimum number of new shares Joan Kambo must buy in order to keep control of the company?</p> <p>Kambo currently owns = 65% of 500 000 = 325 000 shares She needs to own at least = 400 001 shares or 51% of 800 000 = 408 000</p> <p style="text-align: center;">✓✓ ✓✓ ✓</p> <p>She needs to buy = 400 001 – 325 000 = 75 001 OR If they sell in lots of 100, she needs = 400 100 – 325 000 = 75 100 OR If she buys 51%, she needs = 408 000 – 325 000 = 83 000</p>	(5)
5.1.3	<p>What should Joan Kambo, as CEO of Kambulo Ltd, do before buying the new shares? Explain briefly by providing two points.</p> <p>Any two valid points. Two marks each ✓✓ ✓✓ Part-marks for incomplete or unclear points. Declare here interest/intention in buying the new shares As CEO she must ensure that all information about the company is public knowledge. Ensure that correct procedure has been followed.</p>	(4)
5.2.1	<p>(a) Why is this audit report addressed to the shareholders?</p> <p>The auditors are appointed by the shareholders – they own the company but they do not have access to the books and records of the company.</p> <p>Any reasonable explanation focusing on the separation of ownership (by shareholders) from control (by directors). ✓✓✓ Part-marks may be awarded for inadequate or incomplete answers.</p>	(3)
	<p>(b) What is the significance of the reference CA (SA)?</p> <p>The audit has been done by professionals with a CA qualification. This provides assurance to the readers that the audit has been properly done.</p> <p>Any reasonable explanation. ✓✓ Part-marks may be awarded for inadequate or incomplete answers.</p>	(2)

	(c)	<p>Briefly explain how the firm of Trew & Frank arrives at the opinion that they express in this report. Provide two points.</p> <p>They must assess the internal control. They must do checks of a sample of transactions.</p> <p>✓✓ ✓✓ Two marks per point.</p>	(4)
	(d)	<p>Should the shareholders be satisfied with this report? Explain.</p> <p>Yes. ✓ Explanation: ✓✓</p> <p>Any valid point – Possible responses: It is an unqualified report, The auditors have not mentioned any irregularities. The financial statements comply with the law and regulations. The auditors are properly registered and qualified.</p>	(3)
	(e)	<p>What action would be taken by the professional bodies such as SAICA if Trew and Frank were accused of being negligent in issuing this opinion? What consequences could there be for Trew & Frank?</p> <p>Action by SAICA ✓✓ Possible consequence ✓✓ any valid point Expected responses: SAICA to investigate the complaint & institute a disciplinary hearing. Consequence: Trew & Frank could possibly be suspended or deregistered if found guilty of negligence. They could be prevented from auditing books of companies. They could also be sued by the complainant.</p>	(4)
5.2.2	(a)	<p>Has YB Goode been treated fairly by the judge and the company Felon Ltd? Explain your reason briefly.</p> <p>Opinion: Yes / No ✓ – to be supported by valid reason. Possible reasons: He deliberately sold these shares by misleading other people about the prospects of the company. By remaining quiet he implied that all was well.</p> <p>✓✓✓ Any valid reason. Part-marks for incomplete reasoning.</p>	(4)

	<p>(b) If you were a major shareholder of Felon Ltd, what personal characteristics would you look for in appointing the CEO and other directors to prevent a similar problem in future? Provide two points.</p> <p>Any valid points – two marks each. ✓✓ ✓✓ Expected responses: Honesty or integrity Accountability Transparency Awareness of the law e.g. Companies Act</p>	(4)
--	--	-----

5.2.3	<p>South Africa is playing a leading role in promoting good corporate governance. The King Code is often used as a good example of this. One of the recommendations of the King Code is that companies should be required to reflect in their annual reports the contributions that they make to benefit the community at large e.g. social and environmental issues.</p>	
	<p>(a) Provide an example of a company that has been complying with this aspect of the King Code. Briefly explain the contribution that this company is making to the community.</p> <p>Any plausible example ✓ Contribution ✓✓. Standard Bank – supports sport such as Cricket ODI's SA Breweries – entrepreneurship Sasol – cultural heritage Pick n' Pay - conservation</p>	(3)
	<p>(b) You heard a comment that companies should be primarily concerned about the interests of the shareholders, not the greater community. Explain why this opinion would not be supported in modern times.</p> <p>Expected response: Companies might make big profits for the shareholders, but cause problems for the wider community e.g. pollution. The public needs to know about this. Companies which abuse the environment or the community should not be supported. e.g. Social responsibility towards the community- ploughing back into projects, e.g. community hall, sports field</p> <p>Any plausible reason ✓✓✓✓ Part-marks for unclear responses.</p>	(4)

TOTAL
75

<p>6.4</p>	<p>Calculate the amount of VAT to be paid over to SARS in respect of August 2008.</p> <table border="1" data-bbox="518 309 837 694"> <thead> <tr> <th colspan="2">VAT CONTROL</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>R115 920</td> <td>R131 880</td> </tr> <tr> <td>R6 930</td> <td>R48 860</td> </tr> <tr> <td>R58 170</td> <td>R7 210</td> </tr> <tr> <td>R560</td> <td>R1 260</td> </tr> <tr> <td>R181 580</td> <td>R189 210</td> </tr> <tr> <td colspan="2">TO PAY = R7 630</td> </tr> <tr> <td colspan="2">✓✓</td> </tr> <tr> <td colspan="2">☑☑</td> </tr> <tr> <td colspan="2"><i>If figures correctly transferred</i></td> </tr> </tbody> </table>	VAT CONTROL		R115 920	R131 880	R6 930	R48 860	R58 170	R7 210	R560	R1 260	R181 580	R189 210	TO PAY = R7 630		✓✓		☑☑		<i>If figures correctly transferred</i>		<p>(4)</p>
VAT CONTROL																						
R115 920	R131 880																					
R6 930	R48 860																					
R58 170	R7 210																					
R560	R1 260																					
R181 580	R189 210																					
TO PAY = R7 630																						
✓✓																						
☑☑																						
<i>If figures correctly transferred</i>																						
<p>6.5</p>	<p>Ivy does not have enough money in her bank account to pay SARS for the VAT. The bank balance is currently in overdraft at approximately R50 000. What advice would you offer her in order to:</p> <ul style="list-style-type: none"> solve the problem now? Any valid answer e.g. borrow funds, introduce capital ✓✓ solve the problem in the future? Better budgeting – VAT charged to customers must be earmarked for repayment, not spent on assets such as equipment. ✓✓ 	<p>(4)</p>																				

TOTAL
30